

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
на тему «ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ
ПІДЛІТКІВ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ»

Виконала здобувачка вищої освіти
320-с групи
спеціальності 053 Психологія
ОП Психологія. Клінічна психологія
Рудакова Діана Олегівна

Керівник: канд. психол. наук, доцент
Гузь Наталія Василівна

Рецензент: канд. психол. наук,
старший викладач кафедри
суспільно-гуманітарних наук
ТДАТУ імені Дмитра Моторного
Єременко Лариса В'ячеславівна

Запоріжжя – 2024

АНОТАЦІЯ

Рудакова Д.О. «Психологічні чинники суїцидальної поведінки підлітків в складних життєвих обставинах»

Кваліфікаційну роботу присвячено актуальній проблемі теоретичного та практичного дослідження психологічних чинників суїцидальної поведінки підлітків в складних життєвих обставинах.

В першому розділі дослідження проведено ґрунтовний теоретичний аналіз аспектів дослідження суїцидальної поведінки. Розкрито основні наукові підходи до розуміння суїцидальної поведінки особистості. Зазначено сутність та психологічні механізми суїцидальної поведінки підлітків. Визначено психологічні чинники суїцидальної поведінки у підлітковому віці. Наведено соціально-психологічні засоби попередження і подолання суїцидальних тенденцій в підлітковій групі.

Проведене теоретичне дослідження стало підґрунтям емпіричного дослідження з даної проблематики.

У другому розділі проведено емпіричне дослідження психологічних чинників суїцидальної поведінки підлітків в складних життєвих обставинах. Подано опис організації емпіричного дослідження, наведено результати кількісного та якісного аналізу та інтерпретація результатів емпіричного дослідження. За результатами теоретичного та емпіричного дослідження було укладено практичні рекомендації з профілактики та корекції суїцидальної поведінки підлітків.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у більш глибокому вивченні психологічних особливостей суїцидальної поведінки в залежності від віку, а також у більш ширшому вивченні соціально-психологічних чинників, що впливають на формування схильності до суїцидальної поведінки сучасних підлітків. А також подальша розробка та впровадження програми психологічного супроводу підлітків групи ризику.

Ключові слова: суїцидальна поведінка, підлітки, складні життєві обставини.

SUMMARY

Rudakova D.O. "Psychological factors of suicidal behavior of teenagers in difficult life circumstances"

The scientific qualification work is devoted to the actual problem of theoretical and practical research of psychological factors of suicidal behavior of teenagers in difficult life circumstances.

In the first section of the study, a thorough theoretical analysis of aspects of the study of suicidal behavior was carried out. The main scientific approaches to her understanding of suicidal personality behavior are revealed. The essence and psychological mechanisms of suicidal behavior of adolescents are indicated. The psychological factors of suicidal behavior in adolescence are determined. Social and psychological means of preventing and overcoming suicidal tendencies in the adolescent group are given.

The conducted theoretical research became the basis for conducting empirical research on this issue.

In the second chapter, an empirical study of the psychological factors of suicidal behavior of adolescents in difficult life circumstances is carried out. A description of the organization of the empirical research is given, the results of quantitative and qualitative analysis and the interpretation of the results of the empirical research are given. Based on the results of the theoretical and empirical research, practical recommendations on the prevention and correction of suicidal behavior of adolescents were concluded.

Prospects for further research can be seen in a deeper study of the psychological features of suicidal behavior depending on age, as well as in a broader study of socio-psychological factors that influence the formation of a tendency to suicidal behavior in modern teenagers. As well as the further development and implementation of a program of psychological support for teenagers at risk.

Key words: suicidal behavior, teenagers, difficult life circumstances.

РЕФЕРАТ

до кваліфікаційної роботи здобувачки вищої освіти

спеціальності 053 Психологія

Рудакової Діани Олегівни

на тему «ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ
ПІДЛІТКІВ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ»

Науковий керівник: канд. психол. наук, доцент Гузь Н.В.

Проблема суїцидальної поведінки є однією з важливих для сучасної України. Наша країна відноситься до держав із високим рівнем суїцидальної активності, а за останні роки рівень самогубств зріс. Наразі, проблема суїцидальної поведінки серед підлітків постала особливо гостро після початку повномасштабної війни.

В генезі суїциду серед неповнолітніх велике значення має взаємозв'язок впливів середовища, індивідуальних психологічних структур особистості, соціометричного статусу та особливостей соціалізації індивідуума.

Період підліткового віку в психології характеризується як кризовий, найскладніший період в житті людини і є найбільш імпульсивним і емоційним. Психіка є емоційно незрілою, неспроможною подолати значні зовнішні стимули. Це момент переходу із дитинства в доросле життя. Підліток – це вже не дитина, але ще і не дорослий. У нього з'являється «новоутворення» – відчуття дорослості, а нових сенсів, цінностей дорослого життя, форм взаємодії з дорослим світом ще немає. Провідною діяльністю у підлітковому періоді є спілкування з однолітками, і набагато важливіше бути зрозумілими та прийнятими в оточенні своїх однокласників та друзів, ніж в колі дорослих людей. Складний кризовий період підліткового віку характеризується не лише внутрішніми конфліктами самої дитини, але й проявою великої кількості конфліктів з оточуючим світом. Спроби увійти до нового, дорослого світу пов'язані з проблемами, які не під силу вирішити самотійно, і не під силу пояснити це оточуючим. Враховуючи це, суїцидальна поведінка розглядається

як особлива реакція на стресову, кризову ситуацію. Самогубство підлітків найчастіше розглядається як результат того, що крик про допомогу не був почутий вчасно. Окрім того, – це вчинок, за допомогою якого юнаки та дівчата намагаються привернути до себе увагу

А отже, маємо приблизне уявлення того, яку роль відіграє соціальний фон у житті підлітка.

Варто зазначити, що засоби масової інформації є одним з особливих впливів на особистість підлітка. Вивчаючи різні сторінки соціальних мереж можна знайти багато підлітків, які викладають записи на тему суїциду, незадоволення життям, розповідаючи таким чином про свої наміри, але мало хто сприймає ці дії як серйозні. Варто згадати про доступність інформаційних джерел та значну кількість зацікавлених у використанні з власною вигодою цих ресурсів спричиняють поширення потенційно небезпечної для підлітків інформації. На даному етапі розвитку особистість є гіперчутливою та перебуває у кризовому стані, з огляду на гормональні та внутрішні перебудови, тож сприйняття навколишньої реальності у підлітків є видозміненим.

У той же час, кібернетичний розвиток у сучасності супроводжується поширенням провокативної та деструктивної для чутливої особистості підлітків інформації, підтвердженням чого виступають появи небезпечних для життя угруповань та масових ігор, як-от «Синій кит», «Тихий дім», «U19», «F57».

У сучасному світі самогубство постає як гостра, глобальна проблема, яка стосується кожної країни і суспільства загалом, оскільки є причиною смертності серед населення та виступає відповідним індикатором соціального благополуччя. Світова статистика теж має невтішні підрахунки. За даними ВООЗ, щорічно 800 000 людей закінчують життя самогубством, тобто це 1 людина кожні 40 секунд. У всьому світі самогубства є другою по значущості причиною смерті серед людей 15-29 років, з яких 15-18 років – підлітки. При

цьому, близько 20% випадків суїциду у всьому світі припадає саме на підлітковий вік.

Серед дослідників проблематику підліткового віку вивчали Г. Абрамова, Н. Фоменко, М. Григор'єва, О. Забабуріна, Т. Попова, В. Шаяхметова, В. Кошкарів, В. Бородіна, Л. Кадетова, О. Андрієнко та багато інших. Тому раннє виявлення молодих людей із групи ризику є важливим компонентом своєчасного втручання для зменшення ризику самогубства. Однак доведено, що підлітки, які відчують смуток або мають суїцидальні думки, зазвичай погано шукають допомоги, причому менше однієї третини ті, хто відчуває суїцидальні думки, активно шукаючи допомоги.

Тому одна із провідних цілей психолога у своїй роботі – забезпечення безпечного середовища для трансформації та розвитку особистості у підлітковому віці.

Мета дослідження: теоретично визначити та емпірично дослідити психологічні чинники суїцидальної поведінки підлітків

Об'єкт дослідження: суїцидальна поведінка як соціально-психологічний феномен

Предмет дослідження: психологічні чинники суїцидальної поведінки підлітків

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми суїцидальної поведінки в науковій літературі.
2. Провести емпіричне дослідження психологічних чинників формування суїцидальної поведінки підлітків.
3. Розробити практичні рекомендації з профілактики та корекції суїцидальної поведінки підлітків.

Методи дослідження:

1. *Теоретичні:* аналіз, класифікація, порівняння, систематизація, та узагальнення теоретико-методологічних підходів, наукових джерел з проблеми дослідження, кількісний та якісний аналіз отриманих результатів,

порівняння теоретичних та експериментальних даних дослідження, формування висновків;

2. *Емпіричні:* Методика вивчення схильності до суїцидальної поведінки М.В. Горської, Методика діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності Д. Рассела і М. Фергюсона, Методика «Особистісний опитувальник Айзенка ЕРІ», Опитувальник «Вивчення рівня самооцінки» С.В. Ковальова, статистичні: коефіцієнт кореляції Пірсона.

Експериментальна база дослідження. Учасниками експериментального дослідження стали учні 8 класів Запорізької спеціалізованої школи I-III ступенів №100, віком від 13-14 років. Загальна кількість осіб, що була залучена до емпіричного дослідження, становила 40 респондентів.

Наукова новизна отриманих результатів: Удосконалено теоретико - психологічний підхід вивчення суїцидальної поведінки підлітків. Тема роботи відповідає суспільній проблемі, зокрема значному підвищенню ризику суїцидальних випадків серед підлітків, тож прикладна цінність роботи передусім полягає у можливості мінімізації вдалих самогубств та полегшення суїцидальних переживань серед неповнолітніх. Змістовне дослідження особливостей суїцидальних переживань та вивчення чинників скоїння суїцидів дасть можливість краще розуміти дану проблему і розробити більш ефективні засоби превенції.

Практичне значення даного дослідження визначається тим, що отримані результати дослідження та практичні рекомендації з профілактики та корекції суїцидальної поведінки підлітків можуть бути використані як психодіагностичні орієнтири в процесі розробки конкретних методичних рекомендацій по роботі з суїцидальними нахилами, а також під час психологічного консультування підлітків, що мають суїцидальні схильності, думки, наміри у роботі практичних психологів, соціальних педагогів, вчителів.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку

використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 62 сторінки. Робота має 4 рисунки. Основний зміст роботи подано на 49 сторінках.

За результатами дослідження було зроблено **такі висновки**:

У межах кваліфікаційної роботи було здійснено теоретичне узагальнення проблеми суїцидальної поведінки особистості та емпіричне дослідження питання психологічних чинників суїцидальної поведінки підлітків.

Суїцидальна поведінка досить поширене явище у нашому сучасному суспільстві, особливо серед підлітків. Підлітковий віковий період є найскладнішим етапом в житті людини, який наповнений суперечностями, протиріччями, фізіологічними змінами, створенням ідеальної картини світу, емоційністю, тому будь-які незначні подразники можуть викликати неадекватну реакцію. Суїцидальну поведінку дослідники розглядають як специфічну реакцію на стресові події. Не існує однієї причини, яка запускає даний механізм. Все відбувається за системою накопичення. Але визначивши основні чинники, ми можемо допомогти підлітку впоратися з його проблемами. Підлітки та молоді люди є особливо вразливими групами щодо суїцидальної поведінки. Депресія, тривожність, наявність психічних розладів, шкільні труднощі, проблеми у соціальних відносинах та зловживання речовинами можуть бути факторами ризику у цій групі.

Аналізуючи науково популістичні джерела, варто зазначити, вплив культурних та соціальних чинників на поширеність суїцидальної поведінки в суспільстві. Стигма, неприйняття соціального оточення, недостатність доступу до психологічної допомоги, зброя та інші засоби самогубства, а також негативні медіа-повідомлення можуть поглиблювати проблему.

Розроблення ефективних стратегій профілактики та інтервенції є важливим завданням для зменшення суїцидальної поведінки. Це включає раннє виявлення ознак суїцидальної схильності, психологічну підтримку, доступ до психіатричної допомоги, посилення усвідомлення громадськості щодо проблеми та забезпечення безпечних оточень для підлітків.

На основі проведеного теоретико-емпіричного аналізу означеної теми можна зробити наступні висновки:

1. Теоретичний аналіз показав, що суїцидальна поведінка являє собою складне психологічне явище, що включає зовнішню і внутрішню форми, а суїцид розглядається як кінцевий результат, що призводить до смерті. Нейротизм, безнадійність, самотність, сугестивність, самооцінка тощо можуть обумовлювати виникнення суїцидальних тенденцій, але мотиви і цілі, які переслідуватиме підліток будуть відрізнятися.

2. Щоб визначити психологічні чинники суїцидальної поведінки перед нами постав ряд задач: діагностувати рівень суїцидальної схильності у респондентів; виявити рівень відчуття самотності, самооцінки, емоційної нестійкості; встановити чи впливає самотність, самооцінка та нейротизм на виникнення суїцидальної поведінки.

За результатами проведеного емпіричного дослідження, ми встановили, що більшість досліджуваних мають високу та середню схильність до суїцидальної поведінки, вони невпевнені у собі, важко переносять критику, не відчують самотності. Аналіз та інтерпретація результатів дозволили встановити прямий, значущий зв'язок між показниками «Схильності до суїцидальної поведінки» і шкалами: «Відчуття самотності», «Нейротизм» і обернений – між «Самооцінкою». Вони статистично значущі. Підтвердилося наше припущення про те, що чим вищий рівень нейротизму, тим більший ризик до появи самотності та зниження самооцінки, що призводять до виникнення суїцидальної поведінки.

Дані результати дали можливість для застосування методу регресійного аналізу, в ході якого було виявлено причинно-наслідкові зв'язки між суїцидальною поведінкою і емоційною нестійкістю, самооцінкою та самотністю. Отримане регресійне рівняння стало причиною для розробки та надання практичних рекомендацій підліткам відносно підвищення впевненості в собі, роботою зі стресовими ситуаціями та з емоціями, негативними переживаннями, а також – батькам, вчителям і психологам з

метою профілактики виникнення суїцидальної схильності. Нами було доведено, що одними з основних чинників суїцидальної поведінки в підлітковому віці виступають самотність, нейротизм і самооцінка як вікові особливості даного періоду. Емоційний стан підлітків є дуже важливим, а нехтування ним призводить до негативних наслідків.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у більш глибокому вивченні психологічних особливостей суїцидальної поведінки в залежності від віку, а також у більш ширшому вивченні соціально-психологічних чинників, що впливають на формування схильності до суїцидальної поведінки сучасних підлітків. А також подальша розробка та впровадження програми психологічного супроводу підлітків групи ризику.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2023-2024 рр.

Місце виконання: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кафедра психології.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ.....	7
1.1. Суїцидальна поведінка особистості: наукові підходи до її розуміння.....	7
1.2. Суїцидальна поведінка підлітків: сутність та психологічні механізми.....	11
1.3. Психологічні чинники суїцидальної поведінки у підлітковому віці.....	14
1.4. Соціально-психологічні засоби попередження і подолання суїцидальних тенденцій в підлітковій групі.....	25
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ.....	29
2.1. Організація емпіричного дослідження	29
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження.....	33
2.3. Практичні рекомендації з профілактики та корекції суїцидальної поведінки підлітків.....	43
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

Ім'я користувача:
Анастасія Сухомлінова

ID перевірки:
1016187206

Дата перевірки:
10.04.2023 12:19:35 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
10.04.2023 12:22:11 EEST

ID користувача:
100012861

Назва документа: Рудакова

Кількість сторінок: 116 Кількість слів: 25846 Кількість символів: 204190 Розмір файлу: 183.10 KB ID файлу: 1015948838

18.9% Схожість

Найбільша схожість: 4.78% з Інтернет-джерелом (https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/05/Labezna_L_P-dysertat...)

5.6% Джерела з Інтернету

954

Сторінка 118

1.64% Джерела з Бібліотеки

13

Сторінка 130

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

1